МИХАИЛ СУНТАЛ

ПӐХАТЬ-ХА ХӖВЕЛ
ПӖР ХУШӐ

x x x

Пĕр самант пек туйрăм иртнĕ пурнăçа.
Пĕр самант кăна ак эп тăрап пăхса,
Çавă самантпа та кăшт пулап хуçа...
Ак эп, пĕчĕк çеç пек, урамра çӳреп,
Пĕччен юлнăран-ши питĕ хыт йĕреп...
Ак шыва кĕретĕп шыв чăххи пекрех,
Çыранра ларатăп çӳç типиччен çех...
Хырăмсем выçсассăн, пĕр кĕтӳ ача
Кашличĕ çимешкĕн кайрĕ вăрмана...
Çавăнпа пуль эп те ӳсрĕм курăк пек,-
Ӳссе çитнине те ман ăçтан пĕлес?
Пĕр самант çеç иртнĕ эп çуралсанах,
Çавă самантра та эп ача анчах!

x x x

Пырса кĕрсе тет манăн чун
Сип-сивĕ те çап-çутă кун.
Халь çав кунрах пулас килет.
Ман чунăм пуль унтах çӳрет...
Арапуçри чи çӳл çĕрте
Больница çурчĕ пĕр тĕлте
Тахçантанпах-ха вырнаçса,
Паян унта ман чăнласах
Ĕлĕкхи пек пуласчĕ-ха,
Çав ача пек çухрасчĕ-ха...
Çуралнă çуртăм тĕлĕнче
Тĕнче халь чисти кĕленче!...
Пĕр ял ак курăнать çумра
Кунтан пĕр вунă çухрăмра, -
Эп ӳснĕ ял вăл пулмалла!
Вăт çав ялтан,эп çуралсан,
Атте пырса тет лашапа...
Ача çуралнă япала
Кăштах вăл сыпнă пулмалла.
Çулсем те пулнă пулĕ япăх...
Атте калатчĕ: «Эп сана
Илсе тухсан больницăран,

Аннӳ тытса пырайманран,
Тухса ӳкеттӗн çунаран...».
Эп юлнӗ пулӗ çавӑнтах
Сип-сивӗ те тӑп-тӑрӑ кун.
Ман пурнӑç халь те япӑхрах,
Тен çавӑнпа эп кӑшкӑрап
Тухса ӳксессӗн пурнӑçран?

х х х

Эп сукмакпа чупса анап,
Сукмак çинчех пӗр панулми курап:
Шап-шуррӑн çеç хура тӑпра çинче
Пӗртен-пӗрех пулать хӑех тӗнче.
Вӑл ман пекех кусса анать
Çак сукмакпа çырма тӗпне...
Тахçан вӑл ман пекех симӗс ача пулса,
Турат çинче чуччу кӑшт ярӑнса...
Халь ӳкнӗ те пуçлать çӗрме,
Эп илтӗм те... Ун, чӑн та, пур
Пӗр-ик енчен шӑтарнӑ хурт палли.
Апла пулать, шутлап, тута валли.
Çыртса пӑхап та... пур эмел тути.
Тӗнчен те çавӑн пек вӗт пур йӳççи!
Мӗн чухлӗ суярах, вӑл çавӑн чухлӗ чӑн пек.
Мӗн чухлӗ хуртлӑрах, улма пек, курнарах...
Чупса тенӗ пекех çырма тӗпне анап,
Тӗнче улма тути калать.

х х х

Чун, тӗлӗкри пек, пӗр кӗтмен çӗртен
Телейлӗ пек туять хӑйне. Ак ерипен,
Уяр пек, хӑпарать пӳрне вӗçне,
Унтан пуçлать хӑй çулӗпе вӗçме...
Чӗкеç пекех шыв çийӗпе вӗçет,
Çуначӗпе чӗрсе шыва кӗрет.
Çак тӗнчене йӑлтах курас тесе,
Тӑри пекех хӑйне çӳле çӗклет...
Ун умӗнчех юхать пӗр юханшыв,
Выртать пӗр ял ун çумӗн лапчӑнса...

Вăрман та пур... Анчах мĕн чуль куççуль
Ăна кăларнă чух эпир çĕре тăкса.
Ак вăрмантан сукмак тухать чупса,
Унпа каяттăмăр çулла çырла татма...
Вăрманăм! Эп сана сума суса,
Эс патăн кĕрĕкна хывса мана!
Сана та юханшыв! Эс панă çул
Илсе каятчĕ шур Кĕтне патнех.
Ах, иртрĕ-çке сан, Сăхăтăм, кунçул.
Сана аса илсе тăвас ятне...
Ак ялăн хĕррипе пур Йăлăмкас.
Пăхма вăл пĕтĕмпех сад ăшĕнче.
Урамĕпе епле çарран чупас,
Кĕтет пекех анне кил умĕнче...
Халь ĕнтĕ çак тĕнче çапла çиçсе илсен,
Телейлĕ тĕлĕкпе вăл пĕр килсен,
Епле пуль чунăм савăнса тăмасть...
Анчах телей тени вăл нумая пымасть!

x x x

Пахча варринче чие
Сухăрлă пулакан...
Епле-ха кайса çиес,
Шутлать пĕр ача, выççан.

Çурхи кунсенче, чăн та,
Тем те çиес килет.
Çулне хĕлĕпех уçман та
Кĕрт тăрăх ашмах тивет.

Ирхи шăнпа хытнă кĕрт
Тĕреклĕ кĕпер пекех.
Анчах та пырса кĕрсен,
Путатăн тĕппипех!

Кĕрт тăрăх шуса пăхап, -
Кĕрт-мĕн мана чăтать!
Чие çумнерех тухсан,
Сухăр çиме пулать.

Чие тунинчи сухăр
Хура куç пекех вылять.

Ăна çисенех тутă
Ĕнтĕ эп тин пулап...

Ăна çисенех пек вăй
Манăн ăшра пухăнать.
Сухăр çутиллĕ куçăм
Тĕнче вăййине вылять.

x x x

Эпĕ кун курнă хутлăх
Вутлăха кăна юрăхлă.
«Сутас ăна!» – терĕç.
Сутрĕç.
Çаврăнчĕç те утрĕç.
Халĕ ĕнтĕ вăл маншăн ютă,
Эпĕ çуралнă çуртăм.
Атте вăрçас çук тек хыттăн,
Анне хĕрхенеймĕ тек вăрттăн...
Чупать-ха ачи чупать.
Пушмаксăр та юрать.
Карта тĕлĕнче пĕр вырăн...
Чун халь те чĕнет ыррăн.
Унта эп ларатăп пĕччен,
Нихçан та пулман кичем.
Ирпе тепĕр чух сивĕ....
Тумтирĕ пуль пулнă кивĕ?
Хĕвел çав тĕле пĕлетчĕ,
Пĕрмай ман пата килетчĕ.
Пăхать пулĕ халь те пĕр хушă?
Анчах унти вырăн пушă...
Чупать-ха ачи чупать.
Выçă та юрать.
Ӳсет пахчара кашличĕ.
Тепре тутансан юринччĕ!
Урам тăршшипех йывăç...
Пуçтар çулçине пĕр ывăç!
Акă вăл хут, укçалăх.
Акă вăл пĕчĕк хуçалăх.
Сĕтел тăршшипех тăм тирĕк,
Хуçи, курăнать, çирĕп.
Çăка лашине утланчĕ,
Урам тăрăх хăваларĕ.

Халь ёнтĕ ăҫта кайса кĕчĕҫ,
Кĕтсе илейместпĕр пуль кĕҫĕр.
Таҫта пулчĕҫ пулĕ сутлăх,
Таҫта пулĕ тепĕр хутлăх?
Килкартинче вара пушă,
Хĕвел те пăхать пĕр хушă...
Сутас текенсем – сутчĕр,
Укҫашăн ухмах пек супчĕр!
Эпĕ вара ҫичĕ ютăн
Пĕр утăм та тек тумăп...
Хĕвел тухасса пĕлетĕп,
Ҫав вырăнтах кĕтетĕп.

x x x

Эпĕ хӳшĕре выртатăп,
Ҫăлтăрсен шутне шутлатăп:
Паянтан эпĕ хуралҫă!
Пахчара та ак хуралчĕ –
Пурпĕрех шап-шур тăраççĕ,
Ҫăлтăр евĕр курăнаççĕ
Пиҫсе ҫитнĕ улмасем...
Ак, вĕсем те мĕн ӳкеççĕ
Ҫĕре ҫăлтăр евĕрех.
Пат! туса улма илет те
Шăп тăран тĕнче чĕтрет,
Темле чун каллех пĕтет,-
Чун ҫавна таҫтан пĕлет!
Ҫав тĕнче ан пĕттĕр теп,
Ҫапăҫма хатĕрленеп...
Вăрăсем ак час ҫитеççĕ,
Улмана татса ҫиеççĕ,
Вĕсенчен эп пит хăрап,
Пурпĕрех хастарланап.
Вăрттăн итлесе выртап,
Мĕн сас-чĕв, йăлтах тăнлап:
Ак, курак таҫта сас пачĕ,
Сар автан килте вăранчĕ.
Кукареку! Турĕ те
Пат! ҫеҫ ӳкрĕ панулми.
Илтĕнет ура сасси!
Вăрăсем шуса кĕреççĕ,
Пахчана, тен, ҫĕмĕреççĕ!

Эп хăрап та, хăрамас та –
Хăрасан кунта выртмас та!
Ак таçта каллех пĕр сас, -
Чăн та вăрăсем пулас?
Эп илетĕп пысăк чул,
Ывăтатăп хуп! та хуп!
Кăшкăратăп кайăкла,
Такама хăратасла...
Тĕпĕр-тĕпĕр! тарса кайрĕç
Эп хăратнă вăрăсем.
Улмасем те ларса юлчĕç
Чисти, калăн, çăлтăрсем!

x x x

Анне çĕрулми кăларатчĕ...
Выртатчĕ ана хуп-хура!
Кĕрхи тӳпери çăлтăр евĕр
Тухатчĕ паранк вара...
Анне çĕрулми кăларатчĕ,
Эп çăлтăрла выляттăм...
Вĕтти-мĕннине пĕр çĕре –
Пулать пĕр çăлтăр ушкăнĕ!
Кăштах шултрине витрене –
Вăл тăрĕ вара уйăх тĕшне...
Çапла çĕрулми пуçтарсан,
Лараттăм пек çав тӳпере.
Шутлаттăм: кунта эп хĕвел пек,
Çăлтăрĕсем те сӳнчĕç...
«Мишук! – тет анне,
Ан лар çĕр çине.
Кĕрхи çĕр ытла та сивĕ».
Выртатчĕ ана ун чухне хуп-хура,
Эп çĕрулми пуçтараттăм...
Ура вара, чăн та, тăпра ăшĕнче –
Шутланă, таçта, тӳпере!..
Ун чух эп çарран çӳренĕ,
Ана сиввине пĕлмен те...
Халь ĕнтĕ ана çав çук пахчара,
Унта çăлтăрсем тек тухмаççĕ...
Тахçан чупса тухнă пĕр ача
Хĕвел пек пăхса лармас та...
Çапах эп ăна астăватăп,

Тăпра сиввине те туятăп...
Киле тепĕр хут килсен,
Анне сассине те илтеп:
«Мишук! – тет анне,
Ан лар çĕр çине.
Кĕрхи çĕр ытла та сивĕ».
Хура тӳпе евĕр ана хысĕнче,
Ăшă кунсем умĕнче
Тăратăп каллех çавăнтах,
Çав ачах...
Анне çĕрулми кăларать пек,
Эп çăлтăрла выляп пек...

x x x

Хаяр тăрать кĕрхи çанталăк.
Кĕр кунĕ сивĕ те хура...
Шăнса кӳтет те çара алă,
Хытсах каять йĕпе ура...

Тĕм айĕнче пĕр пĕчĕк хутлăх;
Хӳтĕ пулать вăхăтлăха.
Кĕтсе ларап... Таçта пĕр сурăх
Çӳрет кичеммĕн макăрса.

Сар çулçă пек пăхса ларатăп.
Сурăх сасси вăрман таран.
Ытахальтен палан хыпатăп...
Тухмасть çур кунĕ асăмран.

Тĕттĕмленсех çитсессĕн кунĕ,
Сив çил çĕкленчĕ пĕр кана.
Сив çилпеле ун-кунăн хумлă
Пĕрремĕш юр пуçлать çума.

Çурхи пекех ак килсе тухрĕ.
Çуркуннехи пек пĕр ача
Сип-симĕс улăх тăрăх чупрĕ,
Ялт! сиккелерĕ мулкачла.

Шăнса кӳтмест тек çара алă,
Вĕри пекех йĕпе ура...
Йăлт улшăнать умри çанталăк
Шап-шур юр çунине кура!

x x x

Лупас тăрринче нумайччĕ
Чĕкеç йăвисем ялта.
Ун чух эпĕ питĕ айванччĕ –
Çӳреттĕм пăхса аялтан...

Чĕкеç хăй çуртне тăватчĕ
Таçти çырмари тăмран.
Ун чух чăнласах аванччĕ
Чупса çӳреме çарран.

Çарран çут çырма тăрăх
Ширанă эпир çав тăма,
Чĕкеç тунине пăхса тăнă
Хăйне валли хăтлă йăва...

Ăна курса хам та тунă
Чĕкеç тăмĕнчен тетте.
Тахçан пуçтарса хунă
Пĕрне, астăвап, пĕр тĕлте...

Халь çав теттене асилетĕп:
Куратăп, чĕкеç вĕçет.
Йăва çавăрмалăх, пĕлетĕп,
Вăл тăм шыраса çӳрет!

x x x

Шăкăрт! та шăкăрт! утмалăх
Çинçе кăна тӳр сукмакпа
Эп тахçанах шухăшланă
Çул çӳресе курма...
Инçет вăрмана çитес те
Юр чечекне татас.
Сив тивнĕ çеçке пек пĕтес те
Юр айĕн тепре шăтас.
Тен сертине тататăн
Шӳрпе пĕçермелĕх кăштах?

Е кайăк пекех юрлатăн,
Кайăк пулатăн татах...
Çак çул çинче пур пуль тем те.
Кĕтет, тен, телей пире?
Çил варкăшăн, шăппăн çӳрет те
Çĕре çавăрса ӳкерет...
Пĕрех хăрамасть-ха чун,-
Çурхи илĕртет-и-ха кун?
Сукмак типсе çитнĕ чух
Çула пурпĕрех эс тух.
Тĕл пулнă чечек çухалмĕ,
Пĕрмай сан çулна çутатĕ!

х х х

Самать вăрманĕ аслă –
Унта çырла нумай!
Тен çавăнпа хаваслăн
Утатпăр çиле май...

Акă çап-çут уçланкă,
Хĕп-хĕрлĕеех çырла...
Ки-ак! тăвать шаланкă
Пĕр типĕ çырмара.

Утса пырсан, асамлă
Тĕнче те уçăлать.
Çырла та пур татмалăх –
Татсан пурак тулать!

Самать вăрманĕ аслă,
Темтепĕр тупăнать.
Кашнин хăйĕн уçланкă,
Кашни хăй савăнать.

х х х

Кăмпа, кăмпа, кăмпа...
Кăмпа татма каяс!
Алри хуп кунтăка

Çурăм хыçне çакас...
Кайма юлташ та пур.
Кăмпа тĕлне пĕлет.
Чĕнеп ăна: «Кампур!»
Якăлт сиксе килет.
Йытпа чухне вăрман
Юмах пек курăнать.
Ак хуçăк пĕр турат
Ман çанăран тытать.
Тутлă кăмпа тавраш̆ĕ
Мĕн-ма-ха пытанать?
Шăна кăмпи кермен пек
Пурне те илĕртет.
Кампур мана çиллеслĕн:
«Ан тат!» - тесе вĕрет.
Тутли хăшне пĕлсен те
Кăшт тăхтаса тăрап.
Йыт шăршласа пăхать-тĕк,
Ăна татма юрать!
Ак йыт та çыртса пăхрĕ –
Пит йÿçĕ, курăнать!
Вĕре-вĕре вĕçтерчĕ –
Тен, кайăк хăвалать...
Ăнса пырать сунарăм,
Хуп кунтăк та тулать.
Эп вăрмана тав турăм,
Киле кайма юрать...
Анчах çулне-ши маннă,
Е пуç ман çаврăнать?
«Кампур!» – тесе чĕнеп те
Йыт хыççăн йĕр йĕрлеп.
Кампур ман питĕ ăслă,
Мĕнпур çула пĕлет.
Вĕре-вĕре хаваслăн
Кил еннелле чĕнет.
Халь ĕнтĕ пурте лайăх,
Халь ĕнтĕ эп тухап.
Манпа пĕрле кăмпашăн
Кампур та савăнать!

x x x

Чак-чак! тăватчĕ кайăк,

Ларатчĕ çырла çисе.
Эп хам та çапла тăвас пек
Пăхаттăм çырла çине.
Ăçта-ха çӳлте хĕрли пур,
Е кайăк кăштах çини?
Унтан тутлăраххине
Эсир çисе курнă-и?
Çавна шыраса хăпартăм, -
Çӳле-мĕн каять чие!
Чие вуллипе суллантăм,
Халь ĕнтĕ вĕçеп пек инçе...
Куçпа халь йăлтах виçетĕп:
Кунтан курăнать пур тĕнче!
Ял çумĕнче ак чӳхеннĕн
Пăртак курăнать униче...
Таçта аякра вăрман пур,
Унтан çывăхрах çырма –
Ак эпĕ те вăйлă çунатлăн
Вĕçеп те каяп çавăнта...
Çапла кайăк пек фаларттăм
Чи пысăк чие çинче.
Унччен те пулмарĕ – выртатăп
Чие йывăççи кутĕнче...
Вĕçеп пуль тесе хăтланнă
Ура кайнă чух майĕпен.
Суран миçине шутланă,
Кайăк чак-чак! тунăçем.
Çӳлте çырли пурччĕ хĕрли те –
Татах та çиме кăмăл пур!
Эй, юлтăр кайăк валли те –
Ман хамăн халь юррăм пур!

x x x

Йăлăм урамĕ таса...
Унта эс пĕр çӳп те тупаймăн!
Пыратăп çул тăрăх чупса,
Çак пурнăç йĕрне те тупаслăн...
Тахçан ванса пĕтнĕ пĕр плуг...
Ун урапи тимĕр утăн
Мана туйăнать тепĕр хут
Тĕнче тăршшипе кусса пынăн...

Пĕр тимĕр пралук алăра...
Чăн-чăн! çеç тăвать урапийĕ!
Хитре хĕпĕртӳ! Мухтанатăп вара
Лаша чуптарма пултарнишĕн...

Чăн-чăнн! çеç тăвать урапа...
Вăл пурнăç пекех пăркаланчăк.
Тĕртсе тӳрлетеп пралукпа,
Ун чуппине те ăнланнăн...

Пĕлместĕп-ха эп, пурнăçра
Пурте килмест хаваслă.
Чăн-чăн! тăвакан Йăлăмра
Чупатăп темтепĕр тăваслăн...

Чупса та иртетĕп кил çумĕпе...
Сисместĕп, пӳрт икĕ куçлăн
Пĕр сассăр пăхса юлнине те...
Эп вĕт урапа тупнă!

Çавна кустарап урамра...
Çĕр чăмăрĕ те ун майлă
Пĕрле çаврăнать пек вара...

х х х

Килте никам та çук чухне,
Пĕрре хĕвеллĕ кун,
Хăпартăм эп мачча тăрне –
Унта-мĕн тем те пур!

Ик айккипе тăпра çинче
Тем чухлĕ кĕнеке.
Темле пĕр çĕтĕк ăшĕнче
Тупап пĕр çĕлĕке...

Ăна эп тăхăннă тахçан
Пĕр пиллĕкре чухне.
Ак халь те тăхăнса ярсан,
Пĕлен ача чунне...

Урам енче пĕр хушăк пур.
Пĕр пĕчĕк хушăк çеç!
Çав хушăкран кĕрет шап-шур
Пĕр пĕчĕк çутă кĕç...

Эп ун патне утса пырап,
Пăхап урам енне...
Эп урама çӳлтен курап,
Курап урам сăнне...

Çӳлтен пăхсан-мĕн вăл пачах
Курнать-çке урăхла.
Чупса пырать ак пĕр ача
Ытла та кулăшла...

Вăл питĕ пĕчĕк курăнать,
Ури те ун кĕске.
Урамĕ вăрăм тăсăлать,
Ак пайланать икке...

Пĕри уя илсе каять –
Унта эп тыр акман.
Тепри ак çырмана анать –
Унта та пул тытман...

Çӳлтен-мĕн эп пĕлмен тĕнче
Пит лайăх курăнать.
Тани Настаçĕ тĕлĕнче
Пĕр сурăх çывăрать...

Кĕтсе выртать ман Йăлăмкас,
Мĕнпур çынсем ĕçре.
Эп çеç ларап пăхса пĕр кас –
Эп халĕ пиллĕкре!

x x x

Эпĕ ĕне çухатрăм...
Вăл ытла аванччĕ,
Пăрулламаллаччĕ...
Çавăнпа та кĕтĕве
Ку таран яман пĕрре те.

Эп ăна илсе çӳреттĕм
Çитерме пĕр вăрмана...
Никамран та хăрамастăм:
Ĕнепе-çке эп унта!
Пĕринче çапла каç ен,
Темле тĕлĕк тĕлленсе,
Выртса юлнă эп таçта
Çутă пĕр уçланкăра,
Ĕне кайнă пăрахса...
Вăранса сиксе тăратăп,
Ĕнене чĕнсе пăхатăп:
Çук ниçта та, çук ĕне,
Ӳкрĕ хуйăх пуç çине.
Каçченех çапла шырарăм...
Тен килте пуль теп ăна,
Чупса кайрăм васкаса.
Ăслă-ха, теп, çула пĕлет –
Тăрансан, хăех килет!
Ах, анчах килте те çук,
Хăть мана питрен халь çуп.
Тен, теп, кайнă кĕтĕве,
Кĕтӳпе килет киле!
Кĕтӳ ячĕ - ĕне çук.
Каç та пулчĕ – чун та çук.
Эх мана килте вăрçаççĕ,
Ĕнене тупма хушаççĕ.
Кай, тееççĕ, вăрмана!
Тен, пуçлать пăрулама?..
Вăрманта улах та тĕттĕм,
Унта ĕнтĕ хам та пĕтрĕм.
Шăп тăран вăрман тавра
Сас каять янра-янра...
Ахрăмпа пĕрле таçтан,
Питĕ хытă кăшкăрсан,
Ĕне мар, такам тухсан,
Ăçталла-ши эс таран?
Эп аран-аран пыратăп,
Кашкăртан-ши хыт хăратăп?
Вăштăр-вăштăр çил килет,
Ман пуçа та ăс кĕрет.
Çав çу каçĕ, астăвап,
Питĕ шăрăхчĕ тăрать.
Шур пит тăрăх тар юхать...
Темĕн чул чĕнсен-чĕнсен,
Пĕр çырма пуçне çитсен,

Сас парать такам мана.
Чаранса тарсах танлап:
Ача евĕр пĕчĕк сас –
Паруш мар пуль макарать?
Эп те хирĕç кашкаратап...
Вал татах та хытарах,
Сапкари ача пекех...
Мĕн ачи, аçтан, такам
Тен ярать магнитофон?
Тен таçтан тухать шуйттан?
Чун та çук, ура та çук...
Ах, йĕрет те çырма пуç!
Сӳ-ӳ-ӳ! Туса пахса таратап,
Ку сасран эп пит харатап.
Тен, тараттам та тухса,
Аса илтĕм пĕр хутран
Пĕр халап пек калава:
Шарахра, шыв çук чухне,
Питĕ типĕ вахатра
Шыв ыйтса йĕрет шаланка...
Ача евĕр макарса,
Тĕнчене йалт хараттать.
Çын пырать вара чупса,
Ним те çук тет, сас кана.
Ача мар, шаланка тет
Кашкарма çапла пĕлет.
Эп çав калава асилтĕм,
Кулса ятам та хамран,
Утса тухрам вармантан.
Ёнене эп тупаймарам.
Тен, килте, килтех, шутларам.
Сĕнксе çитрĕм те, пахап:
Вал кил умĕнчех тарать!
Парулана парушне
Ертсе килнĕ кил умне...
Ёнене эп юратап,
Парушне те чуптавап.
Малашне те эп ана
Илсе çӳрĕп çитерме!

x x x

Мамонт çине утланса
Эп каятăп пулмалла.
Мамонт вăл, пĕрре пăхсан,
Пысăках та мар пулас.
Тепĕртак кăштах тăрсан,
Килти выльăх пек курнать.
Вăл лаша пек тват уралă,
Вăкăр пек ик майракаллă.
Урипе пĕрре хирет,
Шăлĕпе тепре тирет...
Хытă шур юра сирсе,
Çикелет пек курăка...
Курăкĕ вара юлман та,
Ӳсеймен юр айĕнче.
Халь мĕнле ман пулмалла,
Мамонтпах вĕт каймалла.
Мамонт вăйсăр, вăл апатсăр
Тăрса юлнă пулмалла,
Шур юр ӳкнĕ вăхăтра.
Çӳрçĕрте выртать халь пăрлăх.
Килсе çитрĕ пысăк хурлăх.
Мĕкĕрет ман мамонт хытă,
Вăл пуласшăн питĕ вăйлă...
Ах, анчах ури шăвать,
Пăр çинех кайса ӳкет...
Халĕ вăл манран та пĕчĕк...
Ах, пăхасчĕ-ха теп кĕçĕр,
Мамонтсăр юлать вĕт Çĕпĕр.
Курăкне татса паратăп,
Пурпĕрех, теп, хăтаратăп...
Тепĕр вăтăр пин çултан
Музейре ăна куратăп...
Эп унпах киле каятăп!

x x x

Урамра выртсаччĕ пĕр юман каска,
Ун çинче ларсаччĕ эп апат туса...
Аллăмра ман пурччĕ яка чул татки,
Ик кĕсье тулличчĕ мăйăр сап-сарри.
Кунĕпе лараттăм мăйăра катса,
Тарăн йĕр юлсаччĕ çавă выранта...
Эп çавна шыратăп çав каска çинчех, -

Пулас марччĕ теп-çке çав ача кулли,
Мăйăрĕ те пур ман ик кĕсье тулли...
Тепĕр хут катмашкăн пур-ха чул пекки.
Ах, анчах, куратăп, çуккă-çке каски.
Ĕнтĕ çук ачи те, ĕнтĕ çук сасси...
Чулĕ те çухалнă... Çук Йăлăмкасси!
Пурпĕрех пăхап-ха, майĕпен шутлап:
Çав каска пулсассăн, эп те пурăнап...
Шыраса тупатăп пĕчĕк чул пекки,
Çав тĕлех хуратăп пĕр хăма татки...
Шалт! катса пăхатăп сарă мăйăра –
Эп хама туятăп иртнĕ вăхăтра!

x x x

Тимĕр витнĕ пĕр пĕчĕк пӳртре
Çывăрать пĕр ача пит хитре...
Урамра ăшă çумăр çăвать,
Тимĕр витнĕ тăрри сас парать.

Çӳлте, калăн, çӳрет кулюкка,
Кăлтăр-кăлтăр! тăвать пĕр кана.
Кăлтăр-кăлтăр! тăвать те таккать,
Апат тупнăшăн хыт савăнать...

Пĕр ача пит хитре çывăрать.
Тĕлĕкре те – йăлтах курăнать:
Урамра ăшă çумăр çăвать,
Тимĕртен çемçе нимĕр тăвать...

Пĕр кана чарăнать те тăкать,
Тимĕре чăнласах та сăхать.
Ыйăхланă ача шутлать:
Ирхи çумăр апат тăвать!

x x x

Çап-çутă таса уçланкă,
Ем-ешĕл çырма Кĕтĕквар,
Пĕрле пулайманшăн каçарăр,
Пĕччен вĕт пулма çăмăл мар...

Эп вĕт унта çӳренĕ
Мĕн çуралнăранпах,
Ĕне-выльăха çитернĕ
Курăк шăтса тухсанах...
Унтах çырлине те пуçтарнă,
Савăннă та пуль çавăнпа...
Çĕмĕрт тăррине хăпарнă
Çырли кăшт хуралсанах...
Вар пуçĕнче тахçан пурччĕ
Тачка качака кĕпçи.
Ăна кам çисе курнă,
Вăл тупнă апат уççи.
Анне чĕрçине таптанăн
Ак халь те утса пырап.
Вар тĕпĕнче пытаннăн,
Ачалăхăм, туйăнать...
Каллех ак вылтса пăхатăп
Ем-ешĕл çерем çине,
Сап-сар чечексем пухатăп,
Тиретĕп картус тăррине...
Эй, пултăр ача чухнехи пек,
Çӳрер-и-ха çĕр çавăрса...
Таçта çавăрса çӳресен те
Çӳрен Кĕтĕквар тавра!

x x x

Чул сăртран чупса анатпăр Сăхăта,
Мерчен çăлкуç тапса тăрать унта.
Ĕçетпĕр те пĕр сыпкăм хăвăртрах
Утатпăр вăрмана пĕр шухăшпах...
Курăк татас пулать пăр пысăк мих,
Вăрман тăрать пек питĕ сых.
Эпир хăратпăр курăка татма,
Лесник те пултарать пире тытма...
Çапах тататпăр пĕрер мих шурă ути,
Киле кайма тухатпăр каç пултти...
Тем пысăкăш пĕр мих ĕнсе çинче –
Пĕкĕрĕлсех ларать пуль çут тĕнче?
Ача та мар – пырать, тен, кĕвенте?
Пĕр вĕçĕнче ун питĕ йывăр мих,
Ура пуçне вара тытса тăрать çĕр çех!
Утса çитетпĕр Сăхăта аран-аран,

Ăш хыпнă пек туятаăр хамăра,
Пĕрпĕтĕм шухăш çаврăнать çăлкуç тавра!
Унта, сип-симĕс витнĕ курăк айлăмра,
Канса выртма ытла та пит аван вара!
Ĕçетпĕр çăлкуçран пĕр сыпкăм сивĕ шыв,
Шыв ĕçнĕ хыççăн ĕнтĕ илтĕм вăй...
Халь ним те мар пире Сăхăт çырми,
Унтан тухатпăр та тăратпăр çаврăнса,
Вăрман енне пăхатпăр савăнса...
Вăрман таçта выртать-ха хуп-хура –
Ăçтан йăтса килетпĕр-ха, апла, çак курăка?

x x x

Тутлă улма куртăм –
Пĕчĕккĕ пек пултăм...
Кӳршĕрех ӳсетчĕ,
Ах, çиес килетчĕ!
Улмасем ӳкетчĕç,
Çавăнтах пĕтетчĕç.
Тутанса пăхмалăх
Пуçтарса кĕресчĕ...
Тутанса пăхмалăх
Пĕр улма çитетчĕ...
Ах, анчах хуралçă
Пуçтарма памарĕ.
Вăл тăват ураллă,
Курăнать сыхлавлă.
Вăй-хала çитертĕм,
Пахчана эп кĕтĕм.
Йыт çине пăхатăп,
Улмине пухатăп.
Ыйхăна-ши путнă,
Куçне лăп çеç хупнă...
Пĕр улма ак илтĕм,
Йытă пулчĕ вилнĕн...
Пĕр кĕсье тултартăм –
Пĕртте шарламарĕ,
Эп улма пуçтартăм –
Йытă мĕн шутларĕ?

x x x

Гришша, Çтаппан, Мишук –
Ача чух намăс çук.
Хуçатпăр турата,
Илетпĕр çăмарта...
Пăхса ларать йăмра,
Курак та кăшкăрать...
Çӳлех эп хăпарап,
Йăва тĕлне тупап.
Унта виç çăмарта –
Ярап вĕт хам ята!
Пурне те ывăтап...
Гришша, Çтаппан тăрать,
Кĕпе çине тытать.
Карк! кăшкăрать курак,
Йăвашăн пит хăрать, -
Эп вĕт ăна ватап...
Çат! турĕ ак пĕри –
Пĕтет курак чĕппи!
Эпир вара татах
Кулатпăр хытăрах.
Шарт! турĕ пĕр турат –
Курак, тен, тавăрать?..

х х х

Эп мунча кĕретĕп,
Куççӳльпех йĕретĕп.
Эп мунча кĕресшĕн мар, -
Эп пĕрре те чирлĕ мар!
Мунча мĕн вăл? Çу та çу...
Пĕвере те пур вĕт шу!
Пĕвере эпир çӳретпĕр,
Шыв чăххи пекех ишетпĕр
Кунĕпе çав пĕвере –
Курăнмастпăр та килте!
Кирĕк пур пуль çав ӳтре,
Лапка çине хучĕç те
Хурăн милĕк ăшшипе
Çуса ячĕç пĕтĕмпе...
Эп выртап лапка çинче,
Вăй юлмарĕ алсенче.
Алкумне тухса ларсассăн.
Сывласа ярап хаваслăн...

Мунчаран тухап таса.
Халь каяп – шыва кĕме!

x x x

Аштаратăп, астăватăп,
Лашапа сип-сив тăма.
Ун пекки эсир курман та
Каласа парам вара...
Ман атте килтех çапатчĕ
Питĕ çирĕп кирпĕчсем.
Çуртсене те купалатчĕ,
Кирпĕчĕ пулса çитсен...
Унтанпа çулсем иртсеччĕ, -
Халь те çирĕп çав çуртсем!
Ун чухне пит хыт ĕçлетчĕç -
Эпĕ те яман ята!
Эпĕ, пĕчĕккĕ пулсан та,
Чупкаланă çавăнта.
Ак мана йĕвен тыттарнă,
Лашапа пĕрле утап.
Çилĕм евĕр пулса кайнă
Çав тăма атте çапать...
Тăмĕ сивĕ, эпĕ пĕчĕк...
Тăм çăрса чĕппи те пулчĕ...
Халь те ак, çулсем иртсен,
Эпĕ пĕчĕк пек пулатăп,
Урара чĕппи шыратăп...
Çав тăма каллех çăратăп,
Çав тăмран хама тăватăп...

x x x

Эп тахçан вуланă пулĕ
Ылттăн шыракан çинчен,
Е тытасшăн пулнă пулă
Нишер шывĕ тĕпĕнчен.
Пĕринче, шыв пит начар та,
Илтĕм пĕчĕк кĕреçĕ.
Шыв çулне уçса ярам та,
Шывне ĕçĕп ӳпĕнсе...

Ӳпӗнсех, чӑн та, ӗҫетӗп,
Чӑлт! куратӑп тӗпӗнче
Пулӑ майлӑ пӗр ҫиҫенчӗк
Йӑлтӑрать хӑйӑр ҫинче.
Йӑл-йӑл-йӑлл! туса выртать вӑл.
Пулӑ мар вӑл, темӗскер.
Ман куҫа хытах туртать те,
Илсе пӑхрӑм – пит чипер.
Пулӑ мар-мӗн – пӗчӗк кантӑк,
Ылттӑн мар-мӗн - ҫутӑ кварц.
Ҫав ҫутта курса шутларӑм,
Эп те ылттӑн шыракан.
Эп илтсеччӗ: ҫакӑнта
Мерчен ҫӑлӗ тет тапса...
Акӑ мӗн вӑл! Ҫут ахах пек
Тапса тухрӗ те шалтан,
Хальхи вӑхӑтри юмах пек
Илсе кайрӗ пӗр ҫулпа...
Халӗ эп ҫӑлсем чаватӑп,
Шав уҫатӑп шыв ҫулне.
Ылттӑн евӗрех шыратӑп,
Мерчен, тенӗ ҫӑлкуҫне.

х х х

Микки сӑрчӗ ҫинче таҫта
Пурччӗ пирӗн тыр акнӑ ана...
Хырӑм выҫнӑ та кӑнтӑр апачӗ
Ман аппа хутаҫран кӑларчӗ.
Мӗн апачӗ унта? Пӗр ҫӑмах.
Кӑшт сыпмалӑх йӳҫ сӗт анчах...
Тухнӑ хамӑр вара тыр вырма!
Тухнӑ пуль вырма мар – хур курма!
Кунӗпе пилӗке авсан та
Хамӑра тӑранмалӑх туман-ха!
Ман аппа, кӑшт ҫисен, калать:
Выҫӑ-тутӑллӑ пулсан та
Ҫак каҫалӑка тухмаллах!
Ман вара, астӑвап, вӑй юлман, -
Пурпӗрех ҫавӑнтан эп тарман!
Пуҫ тайсах кунӗпе вырнӑ,
Каҫ енне вилесле ырнӑ...
Каҫ енне пӗр кӗлте йӑтса,

Çав сăртран хĕвелпе анса,
Çитсе ӳкрĕмĕр пек киле.
Эп ларатăп пăхса тĕттĕмре...
Ман аппа çĕн апат хатĕрлет,
Яшкара шур çăмах пиçет...
Çитрĕ, калăн, киле те çăтмах.
Çав анчах халь мана илĕртет...
Ах, анчах кашăка ӳкереп,
Эп сĕтел хушшинчех тĕлĕреп –
Тĕлĕкре эп çăмах çиеп!

х х х

Пахчара та пĕр çăлкуç
Чĕрĕ пек сывлать пĕр хуш.
Эп ĕçме пыратăп та,
Тутана тăсатăп та,
Хирĕç хăй те тем тăвать,
Тутине тăсса парать.
Тути ун сар хăйăртан.
Эп шутланă – ылттăнран!
Чăлтăр-чăлтăр! çутă ĕнчĕ
Пĕринче мана вăл сĕнчĕ.
Эп шутларăм – кĕмĕл ку!...
Пахчара выртать çăлкуç,
Чĕрĕ пек сывлать пĕр хуш.
Кам ăна ĕçме тăрать,
Кашнинех тута тăвать!

х х х

Сăхăт хĕрринче ларатпăр...
Кĕтӳ кĕтнĕ вăхăтрах
Çĕçĕлле хĕрсе вылятпăр...
Пĕр вылятпăр та чупатпăр,
Сăхăтра çут пул тытатпăр...
Хырăм выçнă, мĕн тăван?
Майкăна часрах хыван та,
Пĕр вĕçне çыхса хуран та,
Атма евĕр майкăпа
Çут пула сĕрен кăна...
Шăпăл-шăпăл пул тăвать,-

Атма тĕпĕ пул тытать!
Чĕртсе яр та халь кăвайт,
Пулăран шашлык пулать...
Хырăм тутă, мĕн тăван?
Çĕçĕлле каллех вылян!

x x x

Виçĕ карп та пĕр карас
Ярăнаççĕ кӳлĕре.
Вĕсене епле тытас?
Тытас терĕм вăлтапа,
Тутлă пулĕ пул шӳрпи –
Вылянать шывра вăлти!
Эп вăлта ярсассăнах,
Виçĕ карп та пĕр карас
Ишсе тухрĕç çавăнтах...
Ай, караççĕ çăварне!
Ай, çиесшĕн апатне!
Кĕсйере ман пурччĕ çăкăр,
Çăкăра-ши вара çиччĕр?
Хуçса патăм тĕпретсе...
Ай, çиеççĕ киленсе!
Пулă-мĕн вылять илемлĕ,
Ăна тек тытас килмерĕ.

x x x

Курнавăшра хăвалăх,
Курнавăшра аван.
Кӳль хĕррипе пыран та
Сар чечексем татан...

Хур-кайăк та çĕкленчĕ
Таçтан шур вĕтлĕхрен.
Унта кĕме пĕлеймĕн –
Унта пур вĕлтĕрен!

Çыран хĕрне ларатпăр,
Чĕртетпĕр вут-кăвайт.
Çут пулăсем тытатпăр,-

Çут пулă чăп! тăвать.

Ӳкет кăвайт çутийĕ
Хуранчăк шыв çине.
Çут пулăсен куллийĕ
Пулатпăр ку чухне.

Çут пулăсем юлхавлă,
Пĕрре те выçă мар.
Ун вырăнне вылявлăн
Тритон хыпать пĕрмай.

Тритон та питĕ лайăх,
Анчах вăл кирлĕ мар.
Пулă тытма шутлатпăр,-
Эпир вĕт ухмах мар!

Кăвайт çунать çунатлă,
Кăварĕ шарт! тăвать.
Кӳлĕ тавра хаваслă
Çĕн юрă янăрать...

x x x

Микки сăрчĕ астутарчĕ
Манса кайнă вăхăта.
Çак сăртран вăл карăнтарчĕ
Ухă евĕр Сăхăта...
Сăрт çинчен пăхса тăратăп:
Нишер тăрăх Сăхăтпуç...
Аякра Канаш хуранкăн,-
Йăмăхать, пăхсассăн, куç.
Эп пăхатăп та куратăп...
Пĕчĕк чух та, ак, ӳссен,
Тепĕр хут утса тухатăп,-
Çук, пĕтмен-мĕн ман çулсем!
Вĕсем тăрăх эп турттарнă
Хам çумланă курăка.
Çавăнтах мана тыттарнă
Сухапăç суха тума...
Лашине те çӳреттернĕ
Нар çырми патне çити,
Ăшă çил çилхе вĕçтернĕ

Сиккипе вĕçтернипе.
Тыр та вырнă, утă çулнă,-
Астăвап мĕн тунине!
Ак каллех выртсах тăнлатăп
Микки сăрчĕн сассине...

x x x

Шăл катми пуличчен кататпăр
Тин çеç татнă сап-сар мăйăра.
Шыв ĕçетпĕр те канлĕн выртатпăр –
Аннă, калăн, кĕтӳ тапăра?

А, тен, чăн та, çапла çӳретпĕр,
Пĕр кĕтӳ выльăх пек вăрманта?
Мĕн тĕл пулнă, çавна çиетпĕр –
Çавăнпа тен ӳсетпĕр патвар?

Çимелли вĕт ун чух ним те çукчĕ, -
Çăкăрне те çимелĕх паман!
Анчах пирĕн, анне пек, пурччĕ
Чуна çывăх çырма та вăрман...

Çулла çитрĕ те пулă тытатпăр,
Çулла çитрĕ те – пур çырла!
Халĕ ак сар мăйăр кататпăр, -
Пурăнатпăр, куран, улпутла!

Тен çапла шутлама та пĕлмен-тĕр.
Анчах пулнă чылай чее.
Паянах ак яла килсен те
Аса илтĕм çавна телее...

Вĕт паян та çапла питĕ йывăр.
Çимелли вĕт паян та çук.
Çав ача евĕр сарă мăйăр
Эп кататăп пулать тепĕр хут?..

x x x

Килĕрен киле сухаллă

Сивӗ хӗл ҫӳрет.
Аслӑкӑн айне те халӗ
Юр вӗҫсе кӗрет.

Ёнесем выҫса тӑраҫҫӗ,
Сурӑх мекеклет.
Выльӑхсем хӗлле ыйтаҫҫӗ
Утӑ, эп пӗлеп.

Йӑпӑрт хӑпарса эп кайрӑм
Аслӑк тӑррине.
Пӗр ытам ҫӗре пӑрахрӑм
Вӑрман уттине.

Ҫаранри пек симӗс утӑ
Юр ҫинче выртать.
Сурӑх халь унти чи тутлӑ
Чечеке шырать.

Савӑнса пӑхса тӑратӑп
Сурӑх ҫинине.
Тӑруках темле куратӑп
Утӑ ҫуннине.

Мӗн-ха, мӗн ҫапла пит хӗрлӗ
Шалта ялтӑрать?
Тен унта темле пӗр йӗрӗх
Халь те пурӑнать?

Тӗлӗнсе пӑхса тӑратӑп
Ут купи ҫине.
Майӗпен ҫеҫ ӑнкаратӑп
Ҫырла ҫаплине.

Вӑрманта вӗт утӑ ҫулнӑ
Ӑшӑ кунсенче.
Ун чухне ҫырла та пулнӑ
Курӑк ӑшӗнче...

Халӗ ак, пӑхсан, куратӑп:
Ахах пӗрчисем!
Ҫуллахи пек пуҫтаратӑп
Хӗрлӗ ҫырласем!

Ҫырли кӑштӑ типсе кайнӑ.
Ту-утлӑ пурпӗрех!

Аслăк айĕнче те халĕ
Вăрманти пекех!

х х х

Эпĕ пул тытса килсеччĕ
Пысăк пĕверен.
Пахчари кӳлле ярсаччĕ
Пĕтĕм чĕререн.
Пул нумай ишсе çӳрерĕ
Çăварне карса.
Туссем питĕ хĕпĕртерĕç
Çав пулла курсан.
Кунĕпех ăна çитерчĕç
Çăкăр «алăран».
Килелле вара вĕçтерчĕç,
Курса тăрансан.
Каç та иртрĕ. Ир те çитрĕ
Тутлă тĕлĕкпе.
Ман туссем те персе çитрĕç
Çăкăр таткипе...
Ах, анчах пĕр пул та çуккă,
Çуккă пулăсем!
Кӳл çинче пĕртен-пĕр çуттăн
Ишрĕç вак хумсем.
Тен вĕсем çунатлă пулнă,
Тупнă, тен, ура?
Çĕр çинче чăнах та юлнă
Икĕ йĕр... хура...
Эпĕ пул тытса килсеччĕ
Пысăк пĕверен.
Пахчари кӳлле ярсаччĕ
Пĕтĕм чĕререн...

х х х

Каç енне, пĕччен, ача чух
Арман авăртса курнă-и?
Арман тесенех, пуçа
Темтепĕр кĕрет:
Унтах мĕн шуйттан
Тата сарă хĕр...

Тытаççĕ пулать усал-тĕселсем...
Арманĕ те вăл
Масар çумĕнчех...
Çĕр тĕрлĕ пĕр шиклĕх.
Тата михсене çĕклесе кĕмелле...
Унта та пур иккĕленӳлĕх.
Тата хам тĕллĕн арман авăртса та курман...
Ак çитрĕ черет.
Яратăп пĕр мих пĕрмене,
Тăратăп пăхса, хăратăп тата –
Арманçă вăрлать тет çăнăх!
Каймастăп ниçта та, пăхатăп, шур çăнăх
Темле çӳхе шыв пек юхать.
Вăхăт иртет...
Халь ĕнтĕ, çăнăхпа танлаштарсан,
Шуйттан та тем мар,
Пĕве айĕнчи хĕр те...
Масар та...
Унта ватăсем вĕт, ман тăвансаем.
Пил пачĕç те
Çăкăрлă пултăм!

x x x

Урамра ăшă çумăр çăвать:
Çут тĕнче урăхла курăнать.
Эп утатăп пăхса çӳлелле,
Эп пыратăп теме тĕллесе...
Эп шутлатăп: кунта кăна мар,
Аякра та çăвать пуль çак çумăр?
Аякра унта пур пысăк ял,
Хĕрринче пĕчĕк пӳрт те ларать...
Кунĕпе çапла çумăр çусан ак
Маччинчен те хура шыв каять...
Шап-шур чуллă плита та тăрăх
Урайне те юхса анать...
Астăвап-ха, тахçан, кайсассăн,
Çав хура йĕрсене асăрхарăм:
Тăрри шăтнă ĕнтĕ кун, терĕм.
Хăпарса та пăхас темерĕм...
Халĕ акă ăш çумăр çăвать,
Урай тăрăх пуль шыв юхать?
Вĕт çавна ман атте те курать,
Тен, анне те таçтан юнать?

Вăхăт иртрĕ, пĕрех эп çавна
Тем тусан та тумарăм пулать.
Урамра ăшă çумăр çăвать,
Пӳрт вара шăннă пек курăнать.
Йĕпенсе хуралса-хуралса кайнă пӳрт,
Эс мана тепĕр хут чĕнсе кĕрт.
Хĕвел пăхнă чухне кантăкран
Ман тăрасчĕ урай варрине.
Ман туясчĕ кив пӳрт ăшшине
Хулара çумăр çунă чухне!

х х х

Акă çитрĕ те ылтăн Сăпас:
Тепĕр хут ача евĕр чупас!
Çук, кунçулăм чупма памасть –
Каймалла, тет, авăн çапма...
Кĕрр! кĕрлет молотилка таçта.
Пĕчĕкех те мар пек, пурпĕрех
Курăнасчĕ-ха, теп, кĕререх.
Аялтан кĕлтесем ывăтап,
Ывăтап та... йăлтах ывăнап.
Молотилка вара çухăрать,
Ун çăварĕ «апат» ыйтать.
Вĕлтлетеççĕ кăна кĕлтесем...
Çӳлерех, çăмăлрах та, хĕрсем
Астараççĕ пире шӳтсемпе...
Ывăнсан, ак, ларатпăр канса...
Çитрĕ вăхăт апатланма...
Пурччĕ-ха хутаçра улмасем,
Пурччĕ çăкăр пĕр татăк тата...
Ак пулать те Сăпас тума!
Салтса ярăп та эп çыххине
Кусса тухĕç вĕсем ал çинех!
Ах, анчах ман хутаç пуш-пушах,
Куççульсем те тухатчĕç чутах.
Питĕ выçă пулсан та чĕнмес,
Никама та вăрçас килмест.
Сăпас, терĕç пуль çав. «Улма
Пулма кирлĕ Мишукăн нумай».
Çапла пулнă, чăн та, пĕрмай, -
Улмаран эпир катăк тăман.
Халь вара Сăпас кун выç юлап,
Молотилка пекех «кăшкăрап».

x x x

Ман кача пӳрни ҫинчи пĕр пысăк ҫĕвĕ
Тырă вырнине аса илтерчĕ...
Тĕтрери пек пĕр ӳкерчĕк: эпĕ пĕчĕк,
Аннепе кăна-ха эп ҫӳреп.
Аннепе-ха тухнă вырмана, -
Ман каяс килетчĕ вăрмана
Сарă мăйăр тутанма...
Е шыва кĕме, ҫырма хĕрне...
Ҫук, пулмарĕ, каяймарăм,
Урамра та чупаймарăм...
Сарă мăйăр вырăнне эп ҫиетĕп тыррине...
Пĕвери пекех ишетĕп ҫĕн каҫалăк умĕнче...
Уйăрса-ҫке ăна панă аннепе иксĕмĕре!
Анне манăн, астăватăп, питĕ ывăннă пулас...
Эп ларса канам-ха, терĕ. Эс вара, татах, вырах!..
Мĕн тăвас-ха, ывăнсан та ман каҫалăк тухмалла.
Эп пĕлетĕп-ха вырма!
Алă тытайми пулсан та пĕр ҫĕмел тăвасчĕ-ха!
Чиперех ҫапла выраттăм, астумастăп, тем тусан,
Чăтма ҫук хыт кăшкăраслăн ярса илтĕм аллăмран.
Эп пăхап та, пӳрне вĕҫĕ ҫакăнса кăна тăрать...
Тарпала пĕрле ак хутăш ҫĕре юнăм тăкăнать...
Ăт, ҫапла вăт аса килчĕ. Тахҫан тырă вырнă чух
Пысăк йĕр туса хăварчĕ вăхăт хăй те йывăр чух.

x x x

Симĕс ҫулҫă витнĕ
Пахчари пĕр хурăн
Пуҫа аса килчĕ...
Чĕрĕ пек ҫав хурăн!
Унăн ҫумĕнче те
Хурăн шыв ĕҫетĕп,
Ҫурхи пăрлă шывăн
Сиплĕхне илетĕп.
Туни тăршшипе те
Вĕллесем ҫакатăп,
Хурăн тăрринче те
Хам та кайăк евĕр

Шăхăрса ларатăп.
Кăмăлсем килсессĕн,
Инçене вĕçессĕн
Хама хам туятăп...
Çын кӳрентерсессĕн,
Симĕс витнĕ çулçă
Ăшне вĕлт! пытанăп...
Иртрĕ пурнăç хăвăрт,
Пултăм эп те шăпăрт!
Кайăк евĕр урăх
Шăхăрса лармастăп.
Тепĕр чух, пĕрех-ха,
Çавăнтах çӳреп-ха...
Пурнăç хăратсассăн,
Симĕс витнĕ çулçă
Ăшне вĕлт! пытанăп...

x x x

Хапха умĕнчи канав урлă
Эпĕ сиксе каçатăп.
Ура айĕнчи шыв-шурлă
Юра пăлхаштаратăп...
Эпĕ карап яратăп
Ватă йăмра тĕлне,
Хыççăн чупса анатăп
Шавлă çырма тĕпне...
Йăмра тăрринче, куратăп...
Пулатăп курак пекех!
Эпĕ йăва тăватăп
Шывлă çав юр çинчех.
Çат! тутарса ача пек
Хĕвел ак чăпăлтатать.
Ăшă алсишлĕ çил те
Ăна питĕнчен лăпкать...
Эпĕ карап яратăп
Çутă хĕвел патнех,
Хама та шывра курăнатăп
Пĕр космонавт пекрех...
Иртрĕç йĕпе уралլă
Çутă хĕвеллĕ кунсем...
Халĕ темле пулсан та,
Килĕр çав кил умнех!..
Сире килме шыв та уçăп,

Ярăп карап шыв çине...
Чупса та пырассăн хыççăн,
Курак пекех питĕ выççăн
Кăшкăрăп тем тăвас пек,
Ним тăвайман енне!

х х х

Пуянкас вăрманĕ –
Кам кĕрсе курман-тăр?
Эпĕр те кайсаччĕ
Милĕксем касма...
Çăка милĕк лайăх –
Çулçине пыл çунă!
Пĕчĕккĕн касатпăр,
Лав çине хуратпăр...
Вăрманта пит шăрăх,
Кайрăм ĕшне тăрăх:
Тăршшипех çырла та
Тăршшипех çăка...
Çеп-çемçе çулçийĕ,
Парка çеç вуллийĕ
Тин кăна пранланă
Путеке апат
Çуркунне пулать...
Лав та акă тулчĕ,
Хĕвел алне сулчĕ...
Вăрмантан тухма
Çул пăхатпăр та
Аптраса каятпăр:
Хăш енче халь ял?
Пĕтрĕ пирĕн лав!
Хăпарса пăхсан та
Ним те курăнмасть.
Кăшт тăрсан шутлатпăр:
Лаша хăй пĕлет!
Лашана шанатпăр,
Хыççăн çеç пыратпăр...
Иртрĕ-и пĕр авăк
Çул çухатнă вăхăт,
Палласа илетĕп
Хуçăк юмана...
Çакă çулпалах
Пирĕн тухмалла!

Халĕ ĕнтĕ лайăх:
Кил тĕлне пĕлетпĕр,
Путек пек сикетпĕр.
Милĕк те пур пирĕн,
Тăван ял та пур...
Вăрманти çырла эс...
Халĕ сывă пул!

x x x

Çтаппан манăн антипод.
Иксĕмĕр те ик пилот.
Ухса кайнă та çӳле,
Çӳллĕ çĕмĕрт тăррине,
Авăнатпăр та тататпăр
Хура çĕмĕрт çырлине.
Ытларах та авăнатпăр
Ал çитмен чухне çапла.
Те шутланă ик пилот
Çĕмĕрт пирĕн самолет?
Çăтăр-çатăр! Кĕмсĕрт-сĕрт!
Ай-я-яй! та Ых-ых-ых!
Илтĕнет çĕмĕрт тавра.
Çтаппан хытă тарăхать,
Пурпĕрех вăрçма хăрать.
Пур çĕртен те ыраттарнă
Юнашар выртать турат, -
Самолет пек курăнать!

x x x

Виçĕ-тăвата ача
Йĕри-тавра
Тăваççĕ пĕр карта.
Карта варри –
Пăрçа аври!
Сикеççĕ пăрçасем таçта, -
Тарса ӳкесшĕн пулмалла...
Анчах та çулăм хĕрхенӳсĕр
Хĕртсе ярать те самантрах,
Пиçсе çитет вăл хутаçрах.
Епле вăл тутлă ăшаланнă!

Унпа эс халь
Тутă пулсан та апатланăн...
Анчах та çав
Ушкăн ача
Пĕр-пĕринчен те аякра.
Çав уй та çав пăрçа
Текех выртмаççĕ картара...
Çапах та
Вăхăт пурпĕрех
Сехет пекех ĕçлет,
Çав пăрçана
Çав уй тĕлнех
Каллех ак ӳстерет.
Каллех пĕр-ик ача
Йĕри-тавра
Тăваççĕ пуль карта,
Чĕртеççĕ пĕр кăвайт?..
Çĕр кăвапи пуль çавăнта,
Вут чĕртнĕ вырăнта?

x x x

Çут уйра тăр пĕччен йывăç пурччĕ.
Ячĕ ун темĕнле хăрушлаччĕ...
Унран пурте темрен пек хăратчĕç,
Парнесем те, тен, вăрттăн паратчĕç...
Шăрăхра тепĕр чух пурпĕрех
Апата ун патнех вĕт ларатчĕç...
Питĕ лайăхчĕ ун айĕнче
Сивĕнсе те ларма сулхăнра.
Кăшт шикленнĕ пулсан та ăшра
Вăштăр-вăштăр çилпе те тулса,
Хăпартланнă кĕпе пек выртаттăм
Çӳлерен те çӳле ĕмĕтпе
Хурама çумĕпе çĕкленеттĕм.
Ун çулçи ăшĕнче, кайиччен,
Кайăксем те тем чуль пытанатчĕç.
Туратсем те вĕрен явнă пек
Пĕр-пĕрин вуллипе çыхланатчĕç...
Çыхăнтарнă пулех çав пире
Хурама тӳпери тĕнчепе?
Çавăнпа пырса ларнă унта
Хура халăх юлхав апата...
Васкамасăр ларсассăн çапла,

Вăй илсессĕн çемçе сулхăнта
Ĕçе тухнă та çутă уя...
Пулнă пуль вăл чăнах та уяв?
Анчах вăл халь çав чăнлăх ăçта? -
Курăнмасть çут уйра хурама та!

x x x

Пахчара пурччĕ пĕр хĕвелçаврăнăш.
Вăл пиçсе çитессе питĕ кĕтнĕччĕ...
Акă çитрĕ те сар кĕркунне
Пиçсе çитнĕ хура вăррине
Пĕр кĕсье пуçтарап çаврипе...
Авринчен автомат ăсталап,
Пуçĕнчен лайăх диск пулать...
Кунĕпе шăп выртан Йăлăмкас
Шатăр-шатăр! тăвать пĕр кас.
Авăкран эп вăрçса ывăнап,
Хĕвелçаврăнăш пек шăп выртап.
Аллăмра ман хура вăрри,
Эп шутлатăп, пулать пульли...
Ак вăрçас вăхăт тепĕр çитет,
Ах, анчах кăшт çиес те килет.
Çăварта пульлине хатĕрлеп,
Тăшмана хуппипе çеç переп...

x x x

Урамра симĕс курăк.
Курăк пек эпир пĕчĕк.
Курăка та çулма
Çăмăл мар пулмалла?
Пĕчĕк çеç урапи –
Вăл та пысăк пекех!
Турттаран ут купи
Курăнать лав пекех.
Çул çинчи ланкашки
Тинĕс пек туйăнать.
Тайăлать те ӳкет –
Тиеме халь тивет!?
Качака путекки
Килте питĕ кĕтет...

Урамри симĕс курăк
Мăй таран ӳснĕ пек.
Кам ăна халь тататъ,
Питĕ пысăк пулатъ.

х х х

Ача чухне эпĕ шутлаттăм:
«Çумăр çăватъ тĕнче тавра!».
Ял хĕрринне чупса тухаттăм...
Чупса тухаттăм та кураттăм
Тусан çĕкленнине кăна...
Ун чух тусанлăрах тăратчĕ,
Çумри те хытăрах çăватчĕ
Çĕре çапса мĕн пур вăйран.
Кайран юхатчĕ çаврăнса,
Канавсенчен тулса тухса...
Ун чух нимрен те хăрамасăр
Тухаттăмăр шыв çул уçма...
Ак вăйлă шыв юхса анатъ,
Анкартине те час çуратъ!..
Юлатпăр вĕт паранксăрах!
Ун чух çав пĕчĕккĕ пулса!
Тухса чупаттăмăр çуртран,
Ӳсесчĕ-ха тесе, çарран.
«Çу, çумăр!» – каласа такмак
Парасшăн пулнă çу пăртак.
Ача чухне çапла шутланă:
«Çумăр çăватъ тĕнче тавра!».
Тĕнче хĕрне те утса тухрăм.
Тĕнче хĕрне çитсен вĕт халь те
Вĕри кĕл выртнине курсан:
«Кунта мĕн çумăр тăкăнман та!
Мĕн-ма? – тесе пăхса тăрап, -
Ик тĕнчерен пĕри - тусан?».

х х х

Тĕтреллĕ уй тăрăх çӳренĕ чухне
Темле мĕлкерен те хăратăн.
Юпа ларса юлнă та уй варрине
Куçа курăнатъ вăр-хурахăн!

Унччен те пулмарĕ – тапранчĕ капан, -
Ăна вĕт хывсаччĕ хамăр!
Унпа тĕл пулсассăн сехре те хăпать –
Пырать пек темле динозавр!
Пĕр тĕмеске... Вилтăпричче унта, -
Вăл пуррине те вĕт маннă!
Çĕр тĕрлĕ темле мăйракалă шуйттан
Çула пӳлсе лартрĕ кĕрт майлă...
Тем тĕрлĕ чĕрчун тĕтрелле уйра
Ман таврарах çӳрерĕç.
Эс вĕсенчен пурпĕрех ан хăра,
Вĕсем никама та тивмерĕç.
Тĕтре сирĕлсен акă тухрĕç ума
Шутлавçă юпа та, çурт евĕр капан та...
Вĕсем мĕнлине тимлесе эс сăна –
Вара, тен, куратăн хăвна та!

x x x

Пăрлă кантăк витĕр
Сар хĕвел кĕрет.
Сар çу пек, шур илнĕ
Кантăк ирĕлет.

Эп пăхса ларатăп
Сивĕ пӳлĕмре.
Чӳрече, шутлатăп,
Ăшă кăмака.

Ун пекех шап-шурă,
Ун пекех вутра.
Ăшăнма тесессĕн,
Чĕпĕтет вара!

Пурпĕрех аван пек.
Ача пек ларап.
Шутласа ларсан та
Тем те курăнать!..

Сивĕ пӳлĕм урлă
Кун шуса иртет.
Кантăкри çак пурнăç
Ĕнтĕ те килет?

x x x

Ача чухне çисе лараттăм
Çăкан та çуллă майăрне.
Хама эп кайăк пек кураттăм
Турат çинчен те вĕçнине.
Çисе тăранăп та ак ыррăн,
Çунат пек, сарăп алсене.
Унччен ӳкес килмест те хыттăн
Тытса пăхап туратсене...
Эп çирĕпех тытса ларатăп,
Çăка майрин те хуппине
Чĕрнепеле сӳсе пăхатăп.
Унта, шалта мĕн пуррине,
Сар хуппине сирсен, куратăп...
Пит выçă пулнă, çавăнпа та
Апат эп тупнă тĕшшинче.
Тута çинчен кайман тупа та
Юлса пуль çав туратсенче.
Вĕсем халь ӳснĕ питĕ пысăк,
Пӳртлĕх касма та пуль юрать.
Эпĕ вара пуçа-ши усрăм,
Ун умĕнче пăхса тăрап.
Çăка, тепре мана хăпарт-ха
Тĕнчен чи çӳллĕ тăррине,
Ху майăрна татма май пар-ха –
Ытла пĕлмерĕм тутлине.
Тем чухлĕ пуль апат эп çинĕ,
Таçта çӳренĕ аташса.
Кунтах пĕрех эп утса çитнĕ,
Тăрап ача пек савăнса.
Халь ĕнтĕ ак çисе ларатăп
Çăкан та çуллă майăрне.
Хама та кайăк пек куратăп
Турат çинчен те вĕçнине!

x x x

Халь ăçта-ши çав кăкшăм,
Туллиех сивĕ шыв.
Тăкасран питĕ шăппăн
Эс ăна йăтса пыр...
Питĕ шăрăх тăратчĕ...

Шывсăр çĕр те çунать!
Анне тырă выратчĕ,
Вăл мĕнле-ши чăтать?
Уйри çул кĕл пекехчĕ,
Кăшт пуссан та юхать.
Хăмăл хытă чикетчĕ –
Ман ура астăвать!
Халь ăçта-ши çав кăкшăм
Тăкрĕ сулхăн шывне?
Ăна ĕçнĕ чух ăшшăн
Йăлл кулатчĕ анне.
Йăл илеттĕм эп хам та
Ăна ĕçнĕ чухне.
Шалта кăшт курăнатчĕ
Эпĕ йăтнă тĕнче...
Халь ăçта-ши çав кăкшăм,
Ванса кайрĕ-ши чанк?
Уйра чавнă чух ваккăн
Тăм татки тупăнать...
Çавна шăпăн çĕклетĕп:
Кăкшăм пек туйăнать.
Тепĕр хут пек ĕçетĕп –
Анчах ăшăм канмасть!

x x x

Ача чухне хăйне пĕр ушкăн
Çӳреттĕмĕр çĕр çавăрса,
Каçаттăмăр çич çырма урлă,
Тухаттăмăр çап-çут уя...
Миçе хутчен çапла ир-каçăн
Танкканă-ши эпир шкула?
Çав çул çинчех эпир шутланă
Пысăк çынсем пулса тухма.
Ирпе-ирех сĕм тĕттĕмпе
Эпир утаттăмăр пĕрле.
Темле хут-картонран туса,
Çутса яраттăмăр çурта.
Кăштах сапсан керосинпа
Çунса каятăн ху та!
Пыраттăмăр вара кулса,
Кашкăрсенчен кăшт хăраса...
Тĕнче варне хунă пекех,
Шăнса кӳтсен, Тăвай катин

Çунатчĕ çумĕнче кăвайт...
Тавра ларса тухаттăмăр,
Алăсене тăсаттăмăр...
Çавна манмастпăр нихăçан та.
Çав кăвайт тĕпĕ халь те пур:
Ман чĕрере вăл е уйра? –
Ăна тупсан, пурнатăп-ха!

x x x

Çурхи питĕ лăпкă ир
Хĕвел сапса тухрĕ сар вир.
Вир сапнă сарай тăрринче
Çӳрет кăвакарчăн... çисе.
Пĕр-иккĕ сăхать те пăхать,
Хăй мăшăрне йыхăрать...
«Мĕн чухлĕ тет вир кунта
Такам сăвăрса çĕр хута!».
Каллех ак пăхать те сăхать,
Тĕнче майĕпен вăранать...
Эх, ман та çав кайăк пекрех
Çӳресчĕ вир сапнă çĕртех!..
Анчах эпĕ кайăк мар.
Ун пек эпĕ выçă та мар!
Çапах та, курап, лăпкă ир
Хĕвел сапса тухрĕ сар вир.
Çӳлте кăвакарчăн çӳрет,
Çав сарă вире çиет...

x x x

Пĕчĕккĕ те, пĕчĕк мар та
Çӳретĕп чупса урамра.
Пушмакĕ тавраш кирлĕ мар та
Чупма питĕ лайăх вара.
Ак эпĕ чупса анса кайрăм
Пĕр пĕчĕк çырма хĕррине,
Шур чул айĕнчен кăлартăм
Çап-çутă çырма пуллине...
Пулли питĕ лайăх та ятăм, -
Çӳретĕр ишсе шыврах!
Чĕр курăк та татса патăм –

Çисен вăл ӳсет хăвăртрах!
Кайран ак кунсем иртсе кайрĕç,
Хĕл ларчĕ шап-шур айлăма...
Çырма тĕпĕпе пăр карнă,
Пит лайăх шуçкалама...
Шуса та пырсассăн ӳкетĕн,
Куратăн шывра, аялта,
Аквариум пек ӳкерчĕк –
Ман пулă çӳрет çавăнта!
Юрать эп ăна тытмарăм!
Çӳренĕ те вăл шывра
Пӳ хушнă тепре курăнмалăх –
Мана та вăл халь курать!
Курать пуль-ха – эп выртатăп.
Курать пуль-ха – эп сăнап.
Курать пуль-ха – эп чупатăп,
Çырма хĕррине анап...

x x x

Аслати килсе шаккарĕ
Хупă кантăкран.
Урама тухма васкарăм
Ача пек, çарран.

Кĕмсĕрт-кĕмсĕрт вăл çӳрерĕ
Пĕлĕт хушшипе.
Урамри çĕре йĕпетрĕ
Хăй куççулĕпе.

Урине-ши вăл амантнă,
Питĕ уксахлать.
Çиллине шывпа шăварнăн,
Кăшт мăкăртатать.

Куçне чăрр! уçса илет те
Çиçĕм ялт! çиçет.
Çумăрпа телей килет те
Çумăрпах пĕтет.

x x x

Ванса пётнĕ шкул çурчĕ
Куç умне тухса тăчĕ.
Ĕлĕкхи пек ик хутлă,
Вăл темле суккăр куçлă...
Ун таври йывăçсем те
Эпирех лартнисем пек...
Ах, анчах та хăрарăм,
Улăхса пăхаймарăм...
Эп вĕреннĕ шкул çурчĕн
Чӳречи ванса пĕтнĕ,
Илтĕнмест тек сасси те...
Илĕртмест тек тетте пек
Шкул ачин кĕнеки те...
Унта ларнă пĕр парта
Пулнă ман хушаматлă...
Çуннă пуль тен вăл вутлăн,
Е таçта ванса выртнă...
Халь шалта ним те çук...
Ванса пётнĕ шкул çурчĕ
Чунăма хускатмарĕ.
Эп унпа пулнă чух
Вăхăт тек васкатмарĕ...
Суккăр куçлă та чунлă
Юр çутиллĕ çул урлă
Пушă çурт эпĕ куртăм...

x x x

Кашни çулах, яла канма килсессĕн,
Анатăп эп кил хыçĕнчи çăлкуç патне.
Çав çăлкуçран, пуçа тайса сив шыв ĕçсессĕн,
Туятăп пек Нишер çырми чунне...
Вăл чăн анне пекех мана вĕт çупăрланă,
Çитернĕ кашличне те, панă пуллине.
Çуркуннепе йăмра тăрне хăпартнă
Ĕмсе лармашкăн тутлă çеçкине...
Е шăхличне пĕр туратран касса кăларнă –
Çĕр тĕрлĕ кĕвĕ те каланă пуль, ара.
Пит вăйлă çумăрта пĕве сыхланă –
Шыв юхнă вăхăтра хăранă таласран...
Çапла çырма тĕпне çăлкуç патне анатăп,
Туятăп тепĕр хут хама ача пекрех.
Çак çырмаран каймас тесе тупа тăватăп –
Çырма тăвать чуна чипертерех!

x x x

Юр хёвсе лартнă февраль
Темĕскер ĕнтĕ халь кăтартать.
Çанталăк пит сивĕ тăрать,
Çĕр пичĕ пуль питĕ шăнать...
Çапах та юр çунă чухне
Кăштах урăхла та пулать.
Юр çунă чухне пĕр ача
Юртан йăвалать Юрача!
Юр уншăн халь ним те мар.
Ăна вăл ун-кун уналать, -
Вăл хăй те темле курăнать!
Вăл Турă пек ак айванла
Туса тутарать те ача...
Чăлпарр! саланаççĕ вара
Юртан йăваланă çынсем...
Ытла та пит сивĕ тăрать –
Кам халĕ çапла хăтланать?
Юр хёвсе лартнă февраль
Пачах урăхла пурăнать!
Вăл халь хăй çине илет те
Сивве тепĕр май çавăрать.
Хĕл сивĕ тăрасан, çулла тет,
Çулла вара ăшă пулать.
Тен паянтан сив февраль
Çавăншăн çеç тăрăшать?

x x x

Пĕр ывăç пулсан кашличĕ
Ирхи апат пулчĕ те...
Шик! турĕ кайăк-шăхличĕ,
Апат тунине курчĕ те
Пычĕ те ларчĕ...
Çӳрет-ха утса сукмак тăрăх,
Пĕрре те хăрамасть.
Кашлич пит ыйтать пулсан та
Пĕрех эп ăна памас.
Эп хам та паян питĕ выçă.
Тен эп эрнипех çимен?
Çак кайăк пек каллĕ-маллĕ
Кунта та утса çӳремен!..

Ăна мĕн? Вăл вĕçнĕ те кайнă...
Хăйне валли вăл тупать!..
А, эп вара пĕчĕк ача пек
Юлап çав сукмак çинчех...
Кашлич тутанса пăхсан ак
Чупса, тен, анап та сăртран,
Çырма хĕрринех тухатăп,
Çав кайăка та шуйхатăп...
Пăр ывăç кăначчĕ кашличĕ –
Ирхи апат пулчĕ те!
Ши! турĕ кайăк-шăхличĕ,
Апат пĕтнине курчĕ те
Вĕçрĕ те кайрĕ...

x x x

Пурччĕ пек пахчара пĕр чечек.
Çав чечек асăма килет.
Сар куçне хĕвелпе чăлт уçатчĕ,
Хĕвелпе каçхине шăп хупатчĕ...
Эп вара çавăнтан тĕлĕнеттĕм,
Чечек пек пулнине те пĕлместĕм...
Халь тин ĕнтĕ эп хам та чечек,
Куç хупма манăн вăхăт çитет...
Пурпĕрех, куç курать, пĕр чечек
Пахчара çеçке çурчĕ пек...